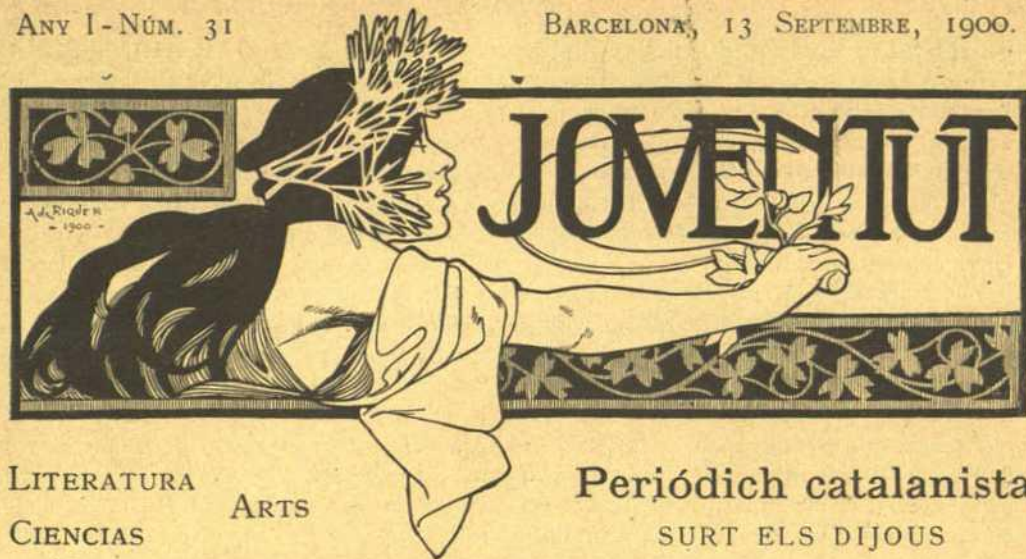

LITERATURA
CIENCIAS

ARTS

Periódich catalanista
SURT ELS DIJOUS

REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ:

Plassa del Teatre, 6, entressol.

NÚMERO CORRENT. . . 10 CÉNTIMS.

» ATRASSAT. . . 25 »

SUMARI: Llegenda de la donzella heroica, per Salvador Vilaregut. — En Joan Sitjar, per J. Delpont. — Gran basar parisench, per Oriol Martí. — «L'Anell del Nibelung» a Munich, per Joaquim Pena. — Setembre, per Emili Tarré. — Profanació, per Xavier Viura. — Pluja menuda, per M. Urgell. — En la corrent, per Trinitat Monegal. — Cohanegra, per Joan Rosselló. — Novas.

LLEGENDA DE LA DONZELLA HEROICA

..... Y arribá'l temps de las brems, y'ls celatjes del capvespre esdevingueren cada día més rojenchs... Las postas de sol s'empopraren ab vermellors sinistres com de sanch...

Y demunt de las vinyas, mortas pel fuhteig de la pedregada y las tempestas de la guerra, no hi ressonaren aquell any las cançurias báquicas dels bremadors espitregats; ni las rodassas dels carros, rublerts del aromós y regalat fruyt dels ceps, gemegaren al pes de la preciosa càrrega ensucrada.

Ja feya temps que tota la gent del pais sostenia una lluyta folia. Per tot arréu s'al-sava un clam de desesperació y d'agonia. Els lletrats havian llensat sas plomas, els artistas sas arpas y cisells, els pagesos sas eynas. Tothóm s'havia tornat guerrer; tots se defen-savan ab folia.

Las vilas agonitzavan. Als cims dels campanars giravoltavan frenéticament els bron-zes tocant á somatent. Al mitj de las plassas s'alsavan las forcas hont brandavan els cos-sos dels ajusticiats. Els nins y'ls jays morian ab el pit traspasat pels ferros barrohers, so-bre'ls escons mateixos de las llars.

Dins de la ciutat la lluyta era més forta encara. Al fòch esparverador de las bombar-das, s'enfonzavan las murallas, enrunantse; y darrera'ls munts de pedra esmicolada, hi queyan estabornits, plens de feridas, muti-lats, els cossos de patricis y menestrals, de nobles y ciutadans de totas las classes... afer-rats á sa bandera santa.

Y al so majestuós de la campana, que des-de'l cim de la torra més alta atiava encara ab sa veu ronca als pochs sobrevivents y á tots els que sentissin glatir dintre son cos no més que un feble alé de vida, reclamant un su-prém esforç pera salvar la patria; entré'l fum asfixiant dels baluarts, el baf de sanch y'l crit llastimer d'agonia qu'exhalava la ciutat moribonda, s vegé sortir de las murallas, al devant de llarch estol de sitiats, una donze-lla d'angelical hermosura, de rostre gro-guench, cabellera negra y mirada febro-sa, que redressantse esbojarrada demunt dels

estrepes de son cavall blanc, girà'l cap envers l'atapahida massa de guerrers espectrals que la seguia, y brandant un ferro quina fulla acerada ferian' intensament els darrers esguards del sol arrencantne resplandors de gloria, exclamà:—«Es la espasa del sobirà sacrificat! La gloriosa espasa dels meus avis! Germans, seguïum!»—

Y las paraulas vibrants de la donzella espetegaren pels ayres ab ressó de bofetadas; y la lluentor de la fulla que ab sa destra enlayrava, de cop esdevingué rojenca, y á tots feu cegar per instants.

Y tot l'estol respongué ab cridoria aixordadora, y l'ardida capitana's llensà al lloch de més perill, càvalcant furiosament son brau corcer, quinas crins escabellava'l vent nocturn ab ratxadas xardorosas. Y seguida de tothóm, mitj parti las apretadas fileras dels enemichs, y va desapareixe entre las nuvoladas de fum y la maror de la batalla qu'esclatava llavors ab sobrehumana forsa.

Y sucumbi tot l'estol; y's vegé caure de son cavall á la donzella hermosa, ab el cos trossejat, vessant la sanch á dolls, ab els ulls molt oberts clamant venjansa... Y la ciutat caygué.

Y mentres las ombras de la nit embolcaven la ubriaguesa del monstre de la guerra ja saciat, una processó d'ombras feya via silenciosament per entre las boscurias més profundas. Era l'enterro de la donzella angelical, de la mártir ardida. Monjos y fadas, barrejats confosament, se la enduyan á pes de brassos en mitj d'una quietut sols trencada per gemitos llunyans, tochs d'agonia y sospirs de rossinyol entre las brancas.

Venian de la ciutat rendida, y se la enduyan cap als singles espadats, cap á las montanyas santas hont regnan els pastors. Els monjos rondinaven pregarias en veu baixa, las fadas mormolavan cançons melangiosas... Mes ni'ls uns ni las altrás ploravan. Feyan via serens, amunt, ben amunt, com si guardessin un secret, com si conduhissin un tresor sense preu, com si'l cadavre adorable de la donzella angelical fos una llevar preciosa, una reliquia santa.

EN JOAN SITJAR

(ROSSELLONÈS.)

Es amb un sentiment de véres que som sapigut la mort del delicat poëte y entussiasista ampurdanès En Joan Sitjar (Deu lo perdó, y lo tingui á la gloria).

Temps ha que'l coneixia de nom, «lo cantor de la bella y pintoresca afrau de la Vall d'Aro», com l'anomenava En Joseph Franquet y Serra, pel 1890; y'l vaig véurer per primera vegada per Nadal passat, á Barcelona; nos trobarem á la sala de *La Creu del Montseny*, en una sessió de literatura y de música catalana. Desde la primera apretada de má que'ns donarem com á catalans de les terres vehines del Ampurdá y de Rosselló, enrahonavem com uns bons amichs de tota la vida; y com haguera estat, ja qu'En Joan Sitjar, amb sa fesomia de vellet alegre y bondados, se feya estimar desseguit.

La seua conversa era tan senzilla y poëtica al encop, nos sallia amb tan bons recorts de la seua infantesa y de tota la seua vida, qu'erem una colla á fer rotllo al seu entorn. Me sembla véurer, encare, los seus ulls, fins, lluhents, movedissos; la seua mostatxa recargolada, y la pinzellada blanca de la seua barbixe; m'apar ohir la seua veu, dolça y cantadissa com lo refilet d'un aucell de bosch; me torna á passar pel cap la puresa del seu llenguatge, una puresa que m'estranyava y que sonava á l'orella com una remor d'aygues de montanya quan resquillen entremix de penyes y cingleres.

¿De qué nos parlava? De poëtes catalans, de felibres provensals, d'excursions, hasta de gramática y ortografia catalana; mes lo que m'encantà, es quan s'aixecá dela vora de Mossen Cinto y nos digué unes poesies seues, de quines més recordi una *Rondalla pera nins*.

Tant me va agradar aqueixa *Rondalla*, que tornat á Perpinyá y repassant tot alló de la meua estada á Barcelona, vaig escriure al senyor Sitjar per li'n demanar la lletra; no sé cóm, si la meua carta fou mal dirigida ó per altre rahó, no rebí contestació; y me'n sab greu.

D'en Joan Sitjar guardem-ne lo recort, qu'era un catalanista de debó, un poëte de la naturalesa campestre, y sobremanra ayamador de sa terra payral.

J. DELPONT.

SALVADOR VILAREGUT.

GRAN BASAR PARISENCH

I

FRANSA Y PARÍS.

L'actual Exposició ha vingut a posar de relleu que s'està congriant a Fransa una gran revolució, qu'ha de triomfar sense més armes que las ideas, y ha de donar als francesos, en la pau, la tan sospirada *revanche*, que may podrian obtenir per la guerra.

El novell estat, criat per la gran Revolució del sigle passat, donà a Fransa una aparença de vida exuberant y rica, però en el fons artificiosa, faltada de realitat.

En sa lluyta pels drets de la Humanitat, per la Llibertat, va atendre massa a las formas y fórmulas abstractas, y per això senti la necessitat de crearse *héroes*, es a dir, homes superiors, en quins se trobessin sintetizadas las més altas qualitats humanas. Però aqueixa concepció extremadament teórica, influhida, mal de son grat, pels ressabis de las rónegas institucions qu'enderrocaren, els feu adorar nous idols que sols se diferenciavan dels vells per sas flamants vestiduras. Substituhiren el poder imperial per la dictadura politica y essencialment militar, y l'aristocràcia de la sanch cedi son lloch a un'altra aristocràcia, las dels *parvenus* burgesos, tan falsa y viciosa com aquella, però menos artística encara. Necessitavan la unió que devia donarlos la forsa, y apelaren a la unificació; però la centralisació extremada concentrà tot el calor en el núcleu, y'l reste tingué de nodrirse ab llurs sobras rescalfadas. Convertiren el patriotisme en un *chauvinisme* insoporable, y l'exèrcit en una comparsa d'*apoteosis*, y feren de sós héroes uns protagonistas de melodrama.

La reacció ha tardat a venir, porque Paris no es sols el ventrell de Fransa (com otras capitals), sinó també'l cervell, y aprofita y honora tot lo bo vingui d'hont vingui, y alli hi poden viure las inteligencias si no s'ofegan en las encofurnadas cambras de la Política.

Peró ha vingut que'ls francesos han reparat que'l ser parisench es una especie de titol, de privilegi, que no poden disfrutar tots els que s'aixoplugan sota *le drapeau de la Patrie*; y al veure que sa *invencible armée* era

vensuda per un'altra encara més *invencible*, y que l'esperit de cos se convertia en conxorxa de compares y comares, y que a l'ombra de la bandera tricolor el militarisme no era més que un jesuitisme de tons llamants, y que'ls demostrà'l Panamà, l'*Affaire Dreyfus* y las moxigangas de juhéus y anti-juhéus, que'ls seus grans homes sols se diferenciavan dels altres per la grandesa dels seus defectes, y que quan *le soleil du midi* escalfa las closcas tots senten corre per sas venas la sanch de Tartarin, allavors pensaren en acabar ab aqueix *patriotisme de vaudeville*, y la reacció ha comensat, vergonyosa encara, lenta, però que creixerà sens dubte y marcarà ab un nou caràcter el sigle xx.

Fins ja l'amistat de Rusia no'ls hi sembla tan còmoda, y ja diuen si aquesta Exposició serà l'última, porque paralisa la vida de tota la Fransa, y en virtut d'ella Paris està pletòrich de sanch y de riquesa.

Cert es que'ls parisenchs no menyspreuhan las provincias, però sols las consideran com a llocs d'estiuheig ó d'hivernada, que's dignan visitar quan la moda ó la necessitat de fer economias els obliga a deixar la capital.

En las otras Exposicions, la imatge de Fransa ocupava'l seti presidencial; avuy sobre la porta monumental de la Exposició, en son lloch d'honor, la estatua de la *Parisienne* com a senyora y mestressa reb als convidats a la *seva festa*. Els llibres, els grabats, las revistas teatrals ben clar ho indican: deuria titularse aquest *certamen universal Gran Exposició de la dona de Paris*; y per això may ab més propietat qu'ara pot anomenarse *Gran basar parisench*, prenent la paraula *basar* en son sentit originari, es a dir, tal com l'entenen els pobles d'Orient.

—

Deixant això per mon proxim article, en que parlaré dels forasters a Paris, permeteu-me dir quatre paraulas respecte al regionalisme qu'ha de regenerar la Fransa.

Es ben falaguer pera nosaltres catalans, que siguin els *felibres* nostres germans, (que ab las mateixas constancia y veneració que nosaltres han conservat sas tradicions artisticas, si no las politicas), els que ab son exemple hagin promogut el desvetllament de las

antigas nacionalitats que componen la República Francesa. D'un notable article qu'ha publicat en *Le Journal* d'ahir Theophile Javrais ab el titol *Le Félibrige Breton* n'extractaré alguns paragrafs que crech han d'interessar als lectors de JOVENTUT:

«Es tal volta un barbarisme designar ab el nom de *félibrige* las notables manifestacions del art y del teatre bretó, que desde fa prop de tres anys se renovan anyalment en lo poètic pais d'Armor.»

«Els *cellisants* del Ouest estan ben lluny d'assemblarse als bulliciosos felibres del Mitjdia, y'l teatre d'Orange no té altra cosa de comú ab las escenas campestres del vell teatre bretó, que l'escenari al ayre lliure.»

«Dugas cosas han presentat clarament la qüestió bretona devant del gran públich y als ulls de Fransa: la restauració del antich teatre bretó, y'ls congressos de la «Union régionaliste bretonne.»

Sento que la falta d'espai no'm permeti seguirlo en l'estudi que'n fa desde sos orígens fins á sa restauració, examinant las peripecias sufertas, las persecucions del clero, intolerant primer, y la indiferencia del públich més tart. El *cellisant* Luzel intentá la restauració del teatre bretó en 1888, representant á Morlaix la companyia de Pluzunet el *Mystère de Sainte-Triphine*, que no obtingué éxit. Tomás Parc, dit Parkic, sigué més afortunat y aumentá son repertori ab els *Quatre fils Aymon*. A l'altra vessant de las Montanyas Negras, diferents companyias del pais han perpetuat el vell teatre bretó, y la setmana passada á Langonnet y á Meslan varen representar *La Passió de N. S.*

«Pera millor entendres en aquest terreny, — segueix dient l'articulista — comú á totes las aspiracions dels descendents dels antichs Armoricans, qu'es el fervent amor al terror nadiu y á la nissaga que l'ha poblat y li ha donat una gloriosa historia, els novells descentralisadors resolgueren desterrar de sas reunions tota qüestió política ó religiosa, que son, sempre y per tot, pomas de la discórdia.»

«La Unió Regionalista ha comensat á agrupar primerament els nombrosos bretons de Paris, ab «L'Union fédérale bretonne de Paris»; després, ab la societat la «Bretagne» ó la «Paroisse bretonne», s'ocupa també de

sostenir en la capital als immigrants desfallecuts, com de repatriarlos si cal, á l'ombra del cloquer nadiu.»

«La qüestió artística bretona ha donat un gran pas mercés á l'obra d'aqueixa societat; no obstant, la qüestió de la llengua bretona es la que ocupa actualment el primer lloch gracias al zel dels *bretonnants* d'aquesta secció.»

«Mes el *félibrige* bretó está molt endarrerit encara respecte al *félibrige* meridional. Ajudemlo, donchs, ja qu'ho necessita. La terra d'Armor y sos tresors bé valen aquest útil esforç descentralisador...»

¿Què dirán ara nostres sistemàtics enemichs, els que'ns titllan de *retrógrados*, y que creuen que ab la paraula *Catalanisme* tapem l'egoista desitj de que Catalunya s'imposi á las demés regions? ¿Aquells que diuen que l'últim resultat de nostra campanya fora l'agregació de Catalunya á Fransa, estat prototipo de la centralisació? ¿Ho veuen com el regionalisme no es destructor d'estats, sinó regeneradors dels pobles moguts per mecanismes rovellats é inútils? Quin honor pera las regions que ab son nom logrin indicar un esforç d'amor y desinterés envers sas germanas! Y quina satisfacció al respirar una alenada d'ayre sanítos y vivificant, després d'ofegarse en una atmósfera artificial y viciosa!

ORIOI MARTÍ.

Paris, 4 septembre 1900.

«L'ANELL DEL NIBELUNG»

A MUNICH

La grandiosa Tétralogia de Ricart Wagner ha sigut representada aquest any en la capital de Baviera d'una manera digna de l'obra, ab un quadro d'artistas bo en conjunt (alguns d'ells excelents), y ab una *mise en scene* qu'es lo millor qu'hem vist, fins incluhint la del teatre de Bayreuth. Sols d'aquesta manera arriba la immortal creació de Wagner á produhir tot son efecte, efecte fondissim, inmens, que per sempre més queda grabat en l'ànima, però del que nostra ploma no pot arribar á donarne una idea exacta, ni tan sols aproximada.

Ara més que may ens hem convenut de

las profanacions qu'en la casi totalitat dels teatres del món se cometen ab las obras de Wagner, y principalment ab *L'Anell del Nibelung*, á causa de representar aisladament las quatre obras que'l componen y comensant casi sempre per qualsevol d'ellas, sense donar primer *L'Or del Rhin*. Qui no conegui aquest hermós prólech, es impossible que pugui entrar en l'esperit de la Tetralogia wagneriana, ni poética ni musicalment. De reflexions sobre aquest punt n'exposariam moltes, perque opiném en això, com en tot, d'una manera radical. Quedin pera millor ocasió, que desgraciadament no trigarà á arribar, y aném ara á donar compte del conjunt de las representacions de Munich.

La direcció musical ha estat á càrrech del mestre Fischer, un dels bons directors alemanys, qu'en els darrers anys ha dirigit el *Parsifal* á Bayreuth. En Fischer ha conduhit las quatre obras ab tot el coneixement, fidelitat y religiositat de qui es un fervent apòstol de las creacions wagnerianas. La justesa en els temps y la claretat en la expressió son las qualitats que més han sobressortit baix la seva batuta. La exageració, la *italianisació* de las frases musicals, no es patrimoni d'en Fischer, com de cap dels grans mestres alemanys. L'únich defecte que, pera fer deguda justícia, hem de retréureli, es l'oposat al anterior, es á dir, que ab tot y agradarnos sa interpretació de la Tetralogia, hauriam desitjat un xich més de passió, d'ardor amorós en alguns passatjes qu'ho requereixen, principalment en el duo del primer acte de *La Walkyria*, en el del tercer de *Siegfried* y en el prólech del *Crepúscul*.

En cambi, quants y quants altres passatjes ens han entusiasmats y produhit emocions que feya temps no experimentavam! Citem-ne entre tots un, el més grandíols, la incomparable marxa fúnebre de *Siegfried*, executada ab tota la trágica grandiositat que requereix aquesta página. L'efecte ha sigut, com dihém, dels més grans, fins al punt de que may en el teatre de Bayreuth (potser á causa de la colocació de la orquesta), ens l'havia produhit semblant.

La orquesta ha estat admirable desde la primera á l'última nota. Acostumat nostre oído á las *murgas* del pais en que vivim, es imponderable la sensació qu'hem arribat á ex-

perimentar ab uns músichs com els de Munich. Ab tot y la perfecció de la massa de corda, quals violoncellos arrebatan en passatjes com els del duo de *La Walkyria*, encara's nota més la diferencia en els instruments de vent. La dolcesa y sonoritat de las flautas, el to hermosíssim dels oboes (un to mascle y no de *canya*), junt ab una dicció expressiva y sentidíssima, son qualitats que no estém acostumats á disfrutar. Però tot es poch al costat dels instruments de metall, puig qui no ha sentit el metall d'aquesta terra no pot ni tan sols imaginar-se'l degut efecte qu'aquests instruments han de produhir sempre, y menys encara en l'especialíssim lloch que Wagner els hi ha senyalat dins del conjunt orquestal.

El metall no ha de consistir en un'eyna pera fer soroll y pera trossejar l'oído del públich ab estridencias tan molestas com ridiculas. Pel contrari, els instruments de metall en la orquesta que'ns ocupa, son tan agradabilíssims com el més agradable entre la fusta ó la corda; aixis es que quan un cornet sona, no *xiscla*, y quan sona una tuba baixa, no *ronca*, sinó que un y altra diuen y cantan donant el valor y expressió deguts á cada frase musical.

Y per sobre dels mérits particulars de cada instrument, ressurts sempre la unitat de conjunt, la fusió de tots els elements que componen la orquesta, fusió admirable de timbres, fins arribar á produhir la perfecta homogeneitat y lograr la *difícil facilitat* d'execució; puig es notable'l modo com se produheixen els més contraposats efectes sens el més petit esforç per part de cap dels executants, la naturalitat en las tranzicions dels pianíssims als fortíssims, en els cambis de temps, sense la menor alteració ni en els moviments de la batuta ni en els dels professors, que revelan una práctica del instrument y un domini de la partitura, sense'ls que no hi ha bona execució possible.

Passant á la interpretació dels numerosos personatjes que desfilan per las quatre obras de la Tetralogia, hem d'admetre la execució obtinguda com á verament wagneriana, ab la sola excepció d'algún artista secundari que sens dubte encara está enamorat de la escola italiana. En cambi, els tres grans personatjes sobre que's basa tota la tragedia, Wotan,

Brunhilda y Siegfried, han sigut magníficament interpretats.

El barítono Feinhals ha sostingut bé sa part de Wotan en las tres obras, com actor y com a cantant. Expressa ab relleu els dubtes que corsecan l'ànima del deu y sas lluytas ab els gegants en *L'Or del Rhin*, els diàlegs de *La Walkyria*, especialment l'adéu a Brunhilda, y doná'l to just y misteriós a sas tres escenas de *Siegfried*. La senyora Senger-Bettaque posà de relleu tota la grandesa trágica de la hermosa Brunhilda, expressant ab gran empena las lluytas de *La Walkyria* y del *Crepúscul*, y la passió amorosa en els duos ab Siegfried, y donant la deguda interpretació artística al despertar de Brunhilda y al grandios final de la Tetralogia.

Per sobre de tots encara, hem trobat al tenor Gerhäuser, qui ha avansat notablement en sa carrera desde l'última vegada que l'havíam sentit. Sa tasca en aquestes representacions ha sigut dura, però n'ha sortit brillantment. En el prólech executà molt bé la part del deu Loge, a quin astut personatge's corre molt perill de donarli un caràcter mefistofelich. S'encarregà també del Siegmund, encarnant ab moltíssim acert aquesta part y dihent ab deliciosa expressió totas las tendras escenas del primer acte.

El personatge de Siegfried, l'héroe de las dúgas darreras parts de la Tetralogia, ha trobat en el tenor Gerhäuser son verdader intérprete. Del varis artistes qu'hem vist en tan difícil part, cap com aquest ens havia satisfet. Sa fesomia y tipo s'ajustan molt bé al personatge; y reproduheixen plásticament tota la juvenil virilitat del noy criat al bosch. Aixís es que tant en la escena de la forja com en la del dragó, aqueix artista'ns donà tota la ilusió de la realitat, y lo mateix en la música qu'en el cant. Ab molt sentiment artístich feu també'ls passatjes dels remors del bosch y del despertar de Brunhilda, y altre tant podem dir de tot el *Crepúscul dels Deus*, principalment en la grandiosa escena de la mort. En resúm: el tenor Gerhäuser es avuy un acabat artista y excelent intérprete dels personatjes wagnerians.

Una magnífica Sieglinda feu la senyora Brener, trobant frases d'apassionada dolcesa en el duo amorós. No tant ens han satisfet

la Fricka y Gutruna, sense que, no obstant, fossin rebutjables.

Dels personatjes masculins, apart dels citats, hem trobat molt ben interpretats Hunding y Fasolt, a càrrech del baix Klöpfer, y el tan difícil Mime, ben executat pel senyor Reiss. En cambi Fafner, Alberich y Hagen no més que regulars, y dolent del tot el Gunther, qual intérprete es l'únich qu'en rigor mereix ser esborrat d'un quadre d'artistas com el de Munich.

Totas nostras alabansas son pocas pera calificar las escenas de las fillas del Rhin, de las *Walkyrias*, y'ls conjunts corals del *Crepúscul*. L'efecte produhit ha sigut sorprenent, grandios, denotant els valiosos elements que hi han pres part y la bondat de la direcció.

En quant a la *mise en scene*, ho repetim: se sobreposa bastant a lo que fins ara havíam vist. *L'Or del Rhin* bé de decorat y efectes escénichs, en particular la tempestat, però deficient l'arch de Sant Marti, pera'l qu'encara no s'ha trobat la solució. Bonas també las decoracions de *La Walkyria*; excelent l'efecte de la espasa; molt bé las projeccions y núvols de la cavalcada, y ab pas-més efecte de realitat l'encantament del foch.

En el *Siegfried* també tot apropiat, y de gran efecte plástich el dragó, quina aparició no es presa a broma pel públich, com succehirá quan se representi en nostra ciutat, perque aixó de sentir cantar a las feras, encara que sigui en una llegenda mytológica, ha de produhir molts panxons de riure als senyors que van a *wagnerisarse* al Licéu en mitj dels horrors de la digestió.

Y per ultim, lo mateix podem dir del *Crepúscul*, en que totas las escenas han sigut posadas ab propietat, fent un gros efecte l'enterro de Siegfried, y fentne també molt més de lo que podíam esperar tot el final, quinas inmensas dificultats han sigut acertadament superadas.

Aquesta es, breument, la impressió que'ns han produhit las representacions de *L'Anell del Nibelung* a Munich. Sols ab execucions aixís se pot apreciar, com hem dit, en tota sa grandesa l'obra del mestre de Bayreuth, y tan sols en aquestas condicions hauria de permetres sa representació, per evitar disba-

rats com els que tot sovint hem de presenciar, al contemplarla *interpretada* per gent sense coneixement ni vergonya artística.

JOAQUIM PENA.

Munich, 31 agost.

SEPTEMBRE

Han minvat las ardentas soleyadas,
mentres, á las caricias de la pluja,
han reverdit els plans y las montanyas.
Mostra'l cep la cepada ja madura.

Per prada y bosch, gripáu, grill y granota
ens fan sentir sas últimas cantadas;
cada dia més d'hora'l sol s'acotxa;
van fresquejant las nits y fentse llargas.

Ha inmortolat una cansó tan trista,
passant avuy el vent per las arbredas,
qu'han tremolat las fullas al sentir-la,
y han pensat en la marxa las aucellas.

EMILI TARRÉ.

PROFANACIÓ

Vae vobis Phariseis, quia diligis primas cathedras in synagogis, et salutationes in foro.

SANT LLUCH, c. XI, v. XLIII.

La sala gran del col·legi era tota transformada. Las rajolas blanques y negres hi lluhien com l'esmail; las taulas d'estudi no hi eran y en son lloch s'hi veyan una infinitat de cadiras luxoses, totes ocupades. En las parets, empaperades de nou ab un paper brillant y adornades ab penjolls de vellut vermell, hi havian exposadas las obras capdals del any fetas per las alumnes... Y pels alts finestrals se veyan balancejar al sol els arbres del jardí, pel vent tebi y perfumat de la Primavera, qu'entrava també, com una nova claror, en la mateixa sala.

En els rengles de cadiras del mitj hi havian totes las alumnes, vibrants y timidas al

ensempe en aquell ambient d'agre-dolsa joia; las més petites eran al davant, totes blanques, ab els vestits iguals, mirant ab son esguart de serenitat insegura els rostres de las mestres que voltavan la taula dels premis, dalt de la encatificada tarima. Després seguian las mitjanes, vestides com las petites, però ab la diferencia de portar cenyida al cos una cinta de color de rosa. Aquestas, semblavan traspuhar, sota'l virginal vestit, quelcòm com un pressentiment de joia venidera; y eran encisadoras, embolcalladas en aquell instint de dona que comensava á despertar-se, y alteradas un xich per la emoció del examen. Y en els rengles darrers hi seyan las adultes, ab els cabells trenats y ab el vestit de seda negra; designant en sos mohiments estudiats—no mancats de gracia en son amanerament indigne—l'adolescenta frívola sota la forsa d'una influencia aclaparadora; y si bé'l cor s'omplia de joia al contemplar els primers rengles, semblants á paneres de poncellas flayrosas, la tristesa era gran al acabar, davant d'aquella mostra de juvenesa feta malbé, semblant una panera de flors sense veritable color y sense flayra.

Y en unas grans fileres de sillons arrimats á la paret hi seyan els espectadors; uns indiferents y altres sugestionats per l'orgull ó per la enveja; y aixis com de las cadiras del mitj semblava alsarse un perfum de juvenesa esperansadora, com á preludi d'un nou món floridíssim, dels sillons dels costats s'alsava certa fortor repulsiva, com emanació d'un món vellíssim y corromput, d'esguarts curts y de midas embrutidoras... Y'l sentiment que un rebia al cap d'una estona de restar dins d'aquella gran sala, era igual á la llàstima que tindria un al contemplar un petit jardí, voltat de fangals putrefactes, y destinat irremissiblement á ésser consumit per aquella devoradora impuresa.

Y dalt de la tarima s'hi veyan els rostres inexpressius y frets de las monjas qu'ensenyavan; y á la dreta, en lloch d'honor, assegut en un gran silló riquíssim y voltat d'alguns individus del seu séquit, hi seya, semblant á un escardot aprop d'un munt de toyas, el prelat distingit, contemplant la mostra dels avenços.

Per son aspecte repulsiu y atontat, s'hi pressentia en ell al martiritzador, al faritzéu;

y en sos posats calmosos s'hi endevinava en ell també al intemperant donat als plahers de la carn y á las delicias de la gola... Respecte á sa vida's citavan ab certitut anécdotes deshonorables, y una compassió sense fitas se sentia devant d'aquell desgraciat, que, honorat de tothom, semblava entelar als seus mateixos honoradors ab sa presència.

Y'ls esguarts verginals de las alumnas de pochis anys s'apartavan d'ell, inconscientment, ab la intuïció propia de la ignocència, y solzament la mirada seva trobava eco en la necia presumpció de las adultas endarreridas.

Y una certa angunia, imperceptible quasi, però molt fonda, s'esbandia per la sala del col·legi com una alenada lleugera.

—

Els insignificants y cerimoniosos exercicis ja s'havien fet; els vermells quaderns de lletras quelcóm tremolosos ja havian sigut mostrats; y ja s'havien escoltat els darrers sons de las melodias pobres tocadas en el piano, que restava sol en un recó de la tarima; y l'única cansó s'havia ja esbandit á través dels arbres olorosos que del jardí's veyan; y alashoras s'obri una porteta del fons que donava en la tarima mateixa, y avansá un criat portant en una safata d'argent una munió de coronas de flors, totas blancas, qu'havien de servir pera coronar á las alumnas... Avansá, y fent una reverencia las posá d'una á una devant de la superiora.

Y la flayra sagrada de las blancas flors ompli per un moment la taula dels premis, mentres una de las monjas cridá d'una á una á las més inteligentes alumnas, d'entre'ls primers y adorables rengles.

Y anaren avansant, ab quelcóm d'embrás y ab quelcóm de vergonya, las més petites primer, y després las mitjanas... y d'una á una foren coronadas ab las blancas flors... Y las flors, al sentir el contacte dels cabells tendres, semblavan revifarse y omplir ab tot el seu perfum las tendras testas, en tant que una alenada de tendresa, benefactora y apressada per desgracia, semblava transformar aquell món d'esguarts curts y de midas embrutido-

ras que voltava la sala... Y en tant las alumnas eran coronadas, s'ohi de la part d'afora, y com si vingués á través dels arbres del jardí, el mistich cant d'un orga inconeguda que semblá voltar d'una aureola de llum las testas adolescentas.

Mes, quan foren coronadas totas, l'orga pará, y totas atengueren en silenciosa y anguniosa filera... y alashoras semblá que quelcóm sacrilech y entelador pujava amenant la pura imatge posada sota dosser, darrera de la superiora.

Y una de las monjas s'assegué á'n el piano allavors, y las febles veus cantaren un himne al so vibrant que s'esbandia; y las alumnas avansaren d'esma, inconscientment, com si avansessin per forsa, fins á devant de la figura del prelat, que, mirantlas ab ulls indiferents, feya somriure sa boca; y al ser allá, tragueren las blancas flors del seu cap y al home impur las oferiren, deixantlas á sos peus com una ofrena, cantant tendrament l'himne de la seva ignocència á n'aquell pobre cos repulsiu, que sota aquell mantell sagrat semblava totas las impuresas guardarhi... Y alashoras semblá entelarse tot!... Devant d'aquell sarcasme palpitant, devant d'aquell sacrifici inconscient que recordava'l de las verges sacrificadas al drach terrible, las blancas flors s'esmortuhiren á l'hora, y una estemitut involuntaria passá demunt d'aquell món vellissim; y las fullas dels arbres propers s'esllanguïren anyorant el cant de l'orga, y en aquell moment un núvol de la Tardor semblá haver passat demunt de la imatge resplandenta.

Y devant del sarcasme aquell, que semblava preludiar la mort del petit jardí voltat de fangals putrefactes, més que may, més que may, un desitjava veure la vinguda dels bons conreuhadors llá d'enllá de las serras, perque ceguessin el món corromput dels fangals, qu'entelava las plantas properas, y escampessin la llevor del món florit que'l jardí prometia, fins á convertir els fangals desapareguts en un inmens jardí d'arbres onejants y sorollosos qu'estenguessin dolsament sas flors y sos fruyts sota dels núvols blanchs de la eterna y benhaurada Primavera!...

XAVIER VIURA.

PLUJA MENUDA

Era de noche, y
sin embargo llovía.

Fa ja molts anys, quan jo vivia a Girona, carrer de la Força, número 20, y vers mitja nit d'un dimars de Carnaval, tot anant-men cap a casa, trist y pensatiu, y embossat fins als ulls, me cridà l'atenció un grupo colocat casi al davant del meu balcó y dessota l'únic fanal del carrer encés en semblants horas.

Feya fret, plovisquejava y no passava un'ànima. Jo, jo tot sol, y aquell grupo: tres bultos, tres mascarons, tres xicots; un nas de cartró, mitja careta, un cobrellit lligat al cap y un tros d'escombra... Allí s'estavan com tres mussols, arrupits, callats y plens de fàstich, ab tant d'aburriment com ganas de divertir-se... de divertir-se per força.

Al passar pel seu costat, un d'ells, el més gran, s'atreu a dir alguna cosa, y ab veu de máscara'm saludà ab un «Adiós, tu!» y.... res més. Un altre afegí «Adiós!...» y prou.

Quina pena! Pobrets! Volian fer broma, una broma de Carnestoltes. Havian dit «Adiós, tu!» al únic que passava per aquell carrer tan trist, humit y desert.

Llavors varen tocar las dotze, las dotze de la nit. Havia tocat l'última campanada del Carnaval, entrava la Quaresma, comensava'l dimecres de Cendra, y'ls tres mascarons res, no's movian. Com els recava treures

aquells drapots y anar de retirada! Semblava una protesta entre'l Carnaval qu'acaba y la Quaresma que comensa, un paréntesis entre l'alegria (quina alegria!) y la penitència...

Mentres tant anava plovent. Aquella pluja menuda, aquell xiu-xiu, no parava; ben al contrari: creixia... Ara comensa a degotar una canal, després un'altra... y'ls mascarons res, com si tal cosa: muts, quietes, mullantse dessota del fanalot.

De prompte, y cap al mercadal, però lluny, molt lluny, sentiren una campaneta. «Ninch, ninch, ninch!»... Després res, res més que'l xiu-xiu de la pluja y las canals.

Passaren alguns minuts. Havia jo pujat al pis, encés el llum y ben tancat el meu quarto. Tot despullantme maquinalment, guaytava pel finestró, a través dels vidres entelats per la mullena. Els mascarons ja no hi eran.

El fanalot tot sol, ab sa flama trista y tremolosa, s'entretenia allargant y escursant las ombres dels seus barrots projectadas sobre l'empedrat. La pluja, las canals, el fanalot... y res més. Era hora de dormir. El fret y la son m'obligaren a apagar el llum.

Després, embolicat fins a las orelles, sentia encara las canals. Plovia més que may. Quin gust sentir aquella pluja, aquell xiu-xiu tan quiet!... Quin repós, y quina tristesa y monotonía més agradables!... Jo hauria volgut qu'aquella pluja durés sempre, sempre... y aquella nit no acabés may...

Fentme aquestas reflexions, els ulls se'm tancavan, m'anava adormint... quan «Nanch!»..., el rellotje de la Catedral va tocar un quart d'una.

M. URGELL.

(Dibuix del mateix.)

EN LA CORRENT

Quina sugestió tan forta y tan extraya exercia sobre mi la corrent qu'ab marxa vertiginosa anava riu avall portant en sas ayguas térboles y llotoses fullas y brancas qu'à son pas recullia, flors de totes menas, mitj obertas unàs, esfulladas las altrás, frescas, mustigas... Y homes y donas de totes edats y classes, uns ab richs vestits, altres miserables... El jovincel esgroguehit anava al costat del vell qu'ab gran cuydado volia dissimular la seva edat... Uns ab careta, com si volguessin amagar sa fesomia als ulls de la gent; altres ab la cara descuberta, sense preocuparse de que'ls vegessin. N'hi havia que, ajeguts sobre las ayguas, se deixavan arrastrar; altres que lluytavan pera sortirne, essent molt pochés els qu'ho logravan; la inmensa majoria, després d'inútil lluyta, s'ageyan com els primers, deixantse portar per las ayguas vers lo desconegut. De tant en tant passavan parellas, que s'enlassavan y's besavan ab passió, seguint el camí, separantse més tart, y buscant més avall altre a qui besar y ab qui corre avall, sempre avall... En las caras dels passants s'hi pintava la fatiga; sos cossos se contreyan per extremituts que produhia la continua excitació níviosa que'ls dominava.

Jo desde mon lloch, en la ribera, assegut al peu d'un gros pollancre, contemplava l'espectacle sentintme atret ab forsa irresistible vers la corrent; y de tart en tart m'hi llensava, dominat per complert y sugestionat pel perill, confiant sempre en que ab més forsa sortiria quan volgués. En sent á l'aygua, m'ajeya com els altres, y experimentava una sensació extranya, voluptuosa, al sentirme arrossegat per las ayguas qu'ab sas caricias excitavan mos nírvis. A voltas també m'aparellava ab alguna dona arrastrada com jo, sense fixarme en son trajo; m'era igual qu'anés ricament vestida, com que dugués senzilla roba pera tapar sas formas, com qu'ensenyés sas carns á la vista de tothóm... Mas preferidas eran las de mirada trista; may m'havian atret las qu'anavan ab careta pera no ser vistas... Després d'abassarlas y besarlas, me desfeya de sos brassos y lluytant ab totes mas forsa corria adelerat cap á la terra, ahont per llarch temps sentia la vo-

luptuositat de la marxa y la ubriagadora impressió dels petons fets en ma boca assedegada per donas que no tenian altra tasca; y tota ma carn s'esborronava al recordar las abrasadas...

Feya temps que no m'havia llensat al riu; no pensava més qu'en una donzelleta que no gayre lluny de mi contemplava la corrent ab fruhició y desitj, anántenli'ls ulls darrera d'ella. De cop una idea nasqué en mon cap, y aná creixent fins á convertirse en obsessió: la de llensarme ab ella al mitj de la corrent. Ja ab miradas, ja ab paraulas amorosas ditas á cau d'orella, que feren náixer en sa pensa y en son cor desitjos per ella desconeguts, prompte la vaig fer meva y la vaig estrenye en mos brassos. Llavors vaig apretarla fortament sobre mon pit, y vaig taparli la boca ab llarch bes, sense fer cas de sa mirada, de primer trista, temerosa y suplicant, però després encesa pel mateix foch que solcava sas venas y la feya estremir tota. Y vareig durla fins á la ribera, d'ahont ens llensarem al mitj de la corrent. Una voluptuositat may sentida vaig experimentar al ser arrastrat ab aquella dona, abressats encara, juntas nostras bocas, rodejats nostres cossos per flors frescas... Els passants contemplavan ab enveja nostra alegria, y ab desitj la bellesa y joventut de ma companya.

No havia passat molt temps que ja'm sentia fatigat; volia deixar altre cop la corrent y tornar á terra, mes volia anarhi sol, sens ella, puig no fora per mi més que una carga. Ella ho compregué y plorá llargament. No volia que la deixés: volia anar ab mi ja á terra, ja seguint la corrent; sabia que, sola, seria arrastrada sense remey, puig no tenia prou forsa pera tornar á terra, ahont si hi arribava seria rebuda ab menyspreu, perque las ayguas d'aquell riu deixan tacas inesborrables en las donas; y si's quedava al riu, passaria dels brassos del un als del altre sense poderse defensar. Inútil fou tot: sos prechs, sas llágrimas, sos esforços pera no deixarme: jo havia decidit abandonarla al mitj de la corrent y tornarmen á terra, y tot amanyagant-la vaig fer un suprérm esforç ab el que vaig apartarmen, y ab gran pressa vaig atravesar el riu, arribant á terra cansat y abatut... May m'havia costat tant!

Al deixarla, ma companya'm dirigi una

mirada suplicant tot allargant-me'ls brassos perquè la prengués. La tristesa de sos ulls era infinita, y d'ells sortiren dugas llàgrimes que lliscant cara avall s'anaren a perdre en las ayguas del riu. Fins que vaig arribar a terra'm mirá del mateix modo, tot sentintse arrastrada... Pobra dona! Tan sols allavors, veyent qu'eran inútils sos prechs, probá de lluytar pera tornar a terra... Mes impossible: la furiosa corrent l'arrossegava, y convensuda, renunciá per sempre a la terra, y ajeientse sobre las ayguas s'oferí als passants... Totas las qu'en el riu hi havia, eran victimas de criminals com jo.

Son ultim esguart may més me deixá, m'persegui per tot arréu; y si avans la corrent m'atreya, d'allavors m'atregueren els ulls tristos y plorosos de la victima del meu capritxo.

A poch, vaig tornar com avans a lleansarme al riu, y cada vegada'm costava més de sortirne. Mas foras eran més débils, la corrent més forta, y la mirada de ma companya, qu'en mon cervell restá, paralisava mos moviments... Un jorn, malgrat mos esforços y la lluyta desesperada que vaig sostindre, la corrent va poder més que jo; las ayguas varen arrastrarme... Llavors vaig comprendre mon destí, y'm vaig ajeure sobre las ayguas per'anar ahont ellas volguessin durme.

Com més avall anava, més ample era'l riu, més térbolas las ayguas, més nombrosas las despulas, més gran el número d'homes y donas. Aquests ja no lluytavan; cansats ja y acostumat's a la corrent, ni tan sols pensavan en la terra, desd'ahont, uns se'ls miravan ab fástich, altres ab llástima, altres... ab enveja encara!

Mas sensacions eran més febles, y per'experimentalas iguals qu'avans, m'havia de capbussar dintre l'aygua, deixant qu'em tapés del tot; llavors la voluptuositat d'avans se repetia; mes al sortir assobre, veyá mon cos ple de tacas de llot que ja no's borraren may més!

Un xich lluny de mí, més endavant, corria ma victima en brassos d'un home de figura innoble que després de besarla y abraçarla la lleansá ab fástich. Qué cambiada estava! Ni ombra era de lo qu'havia sigut! Tan sols sa mirada era igual. Al veurem girá la cara y's lleansá als brassos d'un passant de mirada

patibularia, buscant, tal volta, amors extrany's ó sensacions novas. L'home, després de besarla y abraçarla, li lligá las mans al coll y la escanyá, deixantla caure en un salt d'aygua vehí. El cos d'ella, al arribar a baix, no feu més soroll que'l d'una pedreta al caure al fons d'un abim. Els passants ni tan sols giraren la cara.

Per no presenciar aquest espectacle, per no veure may més l'esguart de ma victima, per ofegar mos remordiments, me vaig enfonsar dintre del riu, y... qué brut ne vaig sortir!... Malgrat això, ho vaig veure tot, sí, tot... y encara ho veig... D'allavors segueixo mon camí sense poder oblidar mon crim y sas terribles conseqüències...

¿Ahont me durá la corrent?... Jo tan sols sé que no'n puch sortir may més!

TRINITAT MONEGAL.

COHANEGRA

UN RECÓ DE MALLORCA.

(Mallorquí.)

Desde'l poblet de Santa Maria d'el Camí, tirant cap al nord, passat el casal de l'antiga possessió de Son Torrella, s'entra dins un comellar ombrivol, estret y fondo, qui's capfica bona estona, sempre en direcció de tramuntana, entre pedregoses y empinades serres cubertes d'espessa garriga y d'atapits pinars de color negrenca, igual a cada vesant. Li diuen la vall de Cohanegra (1) y per cert que bé l'hi escáu el nom. L'atravesa p'el fons, com la carena el barco, un torrent casi sempre sec, faixa blanquinosa de pedreny, macs y pedrolins pulits per les aygues de les plujes hivernals. A la dreta d'el torrent hi ha un camí de ferradura que tant com s'enfila p'els colls més llunyans de la serra se converteix en tirany de cabres. Molt endins de la vall, poc abans d'acabar-se el camí de ferradura, a la vora d'el mateix, ix al peu d'un alt penyal tallat a plom y tot cubert d'eures y llorers salvatjes, una caudalosa font, quals aygues baixen, entre camí y torrent, per una cequia de pedra y argamas-

(1) En els documents d'el segle XV se troba sempre escrit Cohanegra y mai Comanegra com alguns l'anomenan en el die.

sa a regar els horts y jardins de Son Torrella y fins a abastar els vehins de Santa Maria. Y, escalant el coster, tot seguint un corriol qui's troba poc després de passat el penyal d'ont neix la font, agafant-se de tant en quant a les mates y assegurant els peus a les roques, al cap d'una bona estona de recta pendent, ja a gran altura, vora el cim entre mig d'ullastres y aritjes, s'hi troba un avenc qui té per boca un forat casi redó, de més de cinc metres de diàmetre, de tanta fondaria que no's sent la remor de les pedres quant arriben al fons, esglayós abisme dintre d'el qual no s'hi veu més que fosca.

Les boyres y núvols atrets per l'espessura enmantellen la major part de l'any l'ombri-vola y amagada vall, y per més que sovint hi cauen fortes plujes, com les aygües corren depressa per aquells rots de roquissars, aviat queda seca y sempre estèril.

En les primitives edats l'habitava y regia un deu d'els boscs y d'els pinars, aspriu, salvatge y a voltes terrible qui, semblant an el deu Pan d'els grecs, tenia figura de boc y s'alimentava d'herbes y brostes. Un dia, mentres s'estava entre'l boscatge, un estol de ninfes, fades blanques o dones d'aygua qui moraven en el fondal de l'avenc, banyant-se per estones dins un gorc d'aygües clores sota aquell turó d'aont ix la font, li robaren un feix de branques y rames de pi per fer-ne fogateres. Quant se despertá, irat y venjatiu les encantá, convertint-les en esbart de coloms cenrosos, selvatges y asprius com ell, condemnats a volar sempre a l'entorn de la fantástica y misteriosa cova. Mes per haver perdut el pinar la virginitat amb la feta de les fades, aquell deu acabá'l seu poder y domini sobre la trista vall, y dester-rat per un altre Invisible y Onnipotent, s'encaminá a més llunyanes terres.

En temps d'els moros foren conduhides les aygües de la font cap a la planura fins a la vila de Santa Maria d'el Camí, s'hi construiren pocs y pobres albercs, y s'alçaren uns quants molins fariners; y els cristians més tart, si no menten les poques notícies que d'aquella època mos queden, hi fundaren un poblet, tan prest nat desaparegut altra volta.

En lo segle xv los cavallers ciutadans Torrella y Alberti adquiriren de pagesos les possessions de la vall de Cohanegra. Sa font y dos molins de moldre blat estaven dins la porció de n'Alberti, mes com aquest tenia poque terres de regadiu, l'aygua casi tota pertanyia an en Torrella.

A un de dits molins, en el de més amunt, hi vivia a les hores un Jaume Dolç, pobre moliner viudo y vell, amb la seua filla Maria, coneguda per na Dolça, en rahó del llinatge d'el seu pare. Aquella joveneta fresca, innocent, gentil, d'ulls y cabells negres, mirar expressiu y caràcter resolt, nascuda en aquell recó quinz' anys enrera, quan mori la seua mare, era l'única nota alegre d'el moli y de tot el comellar.

Un bell mati d'hivern, ja dia clar, el sol banyava feia bona estona'l cim de les montanyes, mentres na Dolça cullia pèsols primerencs dins l'hortet del moli, arracer de la bardica de murteres, matapolls y alaverns, senti l'eco d'una trompa de caça, lladruc de cants y crits de caçadors, y com se trobava tota sola en el moli, perqu'el pare era a la vila a tornar-hi farina y a portar blat, em-prengué resolta l'empinat viarany, sens temor ni recel, desitjosa de lliurar quant antes d'el perill les confiades ovelles. Guiada p'el sò d'els picarols se trobava ja dins l'ombri-vol pinar, no gaire lluny d'el remat, quant li sorti a l'enquantre un jove caçador, alt, óssut, sec, de color groguenca y galtes negroses y begudes, celles aspres y estirades y cara llarga, lasciva y diabòlica, cavalcant sobre un cavall roig ricament guarnit. Tant pronte com el cavaller descubri la presa, tingué'l mal pensament, y com el mart, arter, elàstic y vincladiç, va caure soptadament damunt la victima...

La joveneta quedá sorpresa, muda, esglaiada, senti mortal angunia, el cor se li tancá y rompé en plors amargs y desconsolats...

Un colomet escapat de les arpes d'el falcó acabava de caure nafrat y tremolós en mig del viarany, el falcó volava cap a la montanya y l'esbart de coloms s'havia tirat com una pedra qui cau de lo alt, dins la fonda cova.

El cavaller desapareixia costa amunt entre l'espès pinar y na Dolça baixava poc a

poc, cap fic y ulls plorosos, el camí de l'amargura...

Pobre floreta boscana marcida y esfullada, havia perdut pera sempre 'l rosat color de la cara y l'alegria riolera qu'antes may l'abandonava, y ara filava, filava, sempre filava y d'el fil en feia corda y de la corda una escala, y perdia per moments la salut y s'aprimava.

Ni an el seu pare, ni an el confés ni a ningú va parlar mai d'aquella trista diada. El pobre jay, com a bon pare, aquell mal desconegut de la seua filla estimada sovint consultá an els metges y curanders. ¿Qué'n tregué de les consultes?—Segons el parer d'aquests y d'els parents y vehins, li'havien encisada.

Passaren anys, na Dolça ja no filava, però, més trista que mai, desde que l'auba apuntava fins qu'els darrers desmais de llum s'havien aclucat a l'occident y la vall se convertia en desert de fosca, trespava y corria per l'ombrivol pinar seguint amunt y avall els viaranys de la serra, com estrella fugitiva, apagada y perduda. Era que caminava secretament per la via d'atracció senyalada pe'l seu únic desig, de tothom ignorat...

Una diada d'Agost, en que'l sol com imensa fogatera caldetjava la serra y daurava les montanyes, na Dolça estava ensopida a l'ombra d'el molí, acariciant com sempre l'únic pensament de la seua vida, quan senti a l'altra part d'el coster, sonar de corns, lladruc, soroll y crits d'una partida de caça. Alcá'l cap, escoltà, y somrient amb amargor, els ulls li flametjaren. Tot seguit se va enllestir, servint-li de mirall l'aygua clara de la cequia, y, escoltant de tant en quant la remor d'els caçadors, frisoa empenqué'l camí cap an aquell punt d'el pinar ahont un dia ¡mal haja la recordança! va caure'l colóm ferit d'aquell falcó qui passava.—¡El cor m'ho deia!—exclamá en veu continguda.—¡Avui serà; no'm cap dupte! ¡Deu me perdoni! ¡Ay mare!...—

El cavaller airosoament descavalca y amorós se li atança tot seguit per abraçar-la, mentres en veu carinyosa li diu:—¿M'esperaves?—Sí, t'esperava;... Molt t'has torbat!—Ja veus que bé m'en record!—¡Te jur que mai t'he oblidat!...—y afegí, nirviosa y adolorada:—Si m'estimes, si me vols, seguim ara,

perque aquí ahont mos trobám, els carboners d'els ranvos vehins y els teus mateixos companys prest mos toparien. Jo te mostraré un alberc ahont podrém passar junts llarga estona y no hi vindrá gent estranya.—Sens dar lloc a més rahons, empenqué falaguera la pujada de l'aspra costa per viaranys d'ella ben coneguts, seguida de prop de l'animós cavaller. Prest arribaren a l'avenc estatge d'encantades dones d'aygua; na Dolça, sempre depressa, tregué d'un amagatall una llarga escala de corda, la fermá a un tronc de pi, que va estendre de part a part de la boca d'el fondal y tira l'escala dins l'abisme.

Amb amorosa mirada animá al cavaller a seguir-la fins el fons de l'encantada cova, y mentres atrevida y tranquila anava baixant els escalons de l'escala, per si mateixa pensava:—¡Ara arriba ma venjança! Aviataurá per sempre'l travessar y l'escala!—Sorpré el mal cavaller, de sobte va detuarar-se, duptà un moment, però decidit, més que per amor, per por de demostrar covardia, seguí les seves petjades y s'enfonzá dins l'abisme.

En Ramón Alberti y en Pere Berart y els seus criats, escuders y caçadors, en va cercaren fins ben entrada la nit el seu company de caçada en Berenguer de Galiona; sols trobaren el cavall qui, fermat an el tronc d'un pi, de tant en quant eguinava pera cridar al seu senyor...

En Jaume Dolç també cercá tota la tarde y la nit y fins dies y setmanes la seua filla estimada, y ningú n'hi da rahó ni notícia de cap casta.

A la ciutat y al camp s'inventaren les més ridícules y absurdes contarelles per explicar la desaparició extranya y misteriosa d'en Berenguer de Galiona y na Dolça de Cohanegra. Ningú sabia per cert com la cosa era passada, però per molts fons deshonrada la memoria d'aquesta valenta dona.

Un bandejat qui, sigles més endavant, sens temor de bruixes ni encisaments, baixá al fons de l'avenc de Cohanegra per trobar-hi refugi segur en les continúes persecucions de qu'era objecte, hi descubrí a un recó d'el fondal dues calaveres, mig cubertes de mol-

ça; la més petita tenia un punyal, ja molt gastat p'el rovell, clavat entre les costelles.

Si l'avenc de Cohanegra ha perdut avui el misteri de qu'estava rodetjat altre temps, en canvi hi ha cobrat nous encants.

Una mina oberta a força de barrovins y cops de picassa en la dura roca, condueix peu pla al fons mateix de l'abisme ahont el curios visitant troba amb sorpresa una espaiosa y altíssima cova. No hi ha que confondre-la amb tantes altres com n'hi ha per Mallorca de forma capritxosa y romàntica, riques en detalls, filigranes y decorats de variades y fantàstiques figures, sovint poblades d'un bosc de gentils columnes de marbre blanc y casi transparent, y embellides per agradosos llacs o gorges de clares y tranquilles aygües; no, la cova de Cohanegra no es més qu'una *rotonda*, millor encara si digués una *pagoda* india.

Gracies a la suau y confosa claror qui entra per una claraboya central, qu'antes era la boca del avenc, se distingeix entre les ombres un extens espai circular qui s'enlaira fins a molta altura, formant el tot una immensa pera, qual capoll es la rodona finestra qui l'ilumina. Entre mig d'el desigual y tou pis s'alçen sobre 'ls corresponents sòcols uns idols qui recorden deus y animals de l'orient. Les figures, el pis y totes les parets d'el voltant tenen un mateix to calent y humit, un color negre-verdós de metal sens brill, mate y fosc.

A voltes un raig de sol de mig dia entra per l'alt finestral; llavors aquella columna de llum blauènca, a mida que baixa se transforma en núvol de tremoloses espires blanques y grogues, polsim de vibracions de colors qui s'acliquen, s'apaguen y s'fonden demunt sa molça, reflectint-se sobre un ample redol lluminós qui augmenta les espesses ombres de l'entorn.

Si un raig de sol ponent fer de través el mateix sòstre de la cova, una il·lusió òptica fa veure dues claraboyes bessones, tan iguals, clares y lluminoses, que de prompte no s'endevina quina es la verdadera; llavors la claror d'el fondal es més cernuda y més igual, les ombres menys intenses, y la cova recorda

una església vista a la llum d'el dia, una tarde en que no hi ha festa ni concurrència. A voltes un raig de claror groguenca de lluna plena cau dins aquell abisme de tenebres y baixa dolçament, tranquil·la y en silenci, com a rosada de plata, a cercar aquells deus encantats; llavors es l'hora de la calma y d'el misteri, d'els somnis y d'els recorts, l'hora d'els trists, d'els poetes y enamorats.

Una visita a la bella cova de Cohanegra bé val la suor y l'cansament que s'hi aplega al pujar l'aspra costa que s'ha d'atravesar per arribar-hi.

JOAN ROSSELLÓ.

NOVAS

LA DUSE A BARCELONA.

Els *snoobs* del art pateixen generalment una monomania que a voltes arriba fins a la obsessió. Es la següent: «Lo bo, lo verament artístich, sols ells poden apreciarho: el públich no hi pot arribar.»

D'aquí's desprén (per ells, naturalment), que lo qu'agrada al públich, lo que l'entusiasma, ha d'ésser per força dolent. ¿Hont s'es vist que la *turba-multa* sigui capassa d'extasiarse devant del art veritable? Per 'xó sempre que un'obra artística té un èxit popular y espontani, els sentiréu exclamar, ab compassió ó despreci: — «Què infelissos!» — ó — «Què burros!» — Però l'ofici de sabi, com tots els oficis, té'ls seus inconvenients, com ho prova l'article titulat *Eleonora Duse vuelve a España*, que va publicar el *Pel & Ploma* en sa edició castellana, número corresponent al primer del mes actual.

Aquest article no porta firma, y en ell, al costat de manifestacions més ó menys atinades sobre'l mèrit de las obras dramáticas que's proposa representar la genial actriu italiana, se'n fan d'altras que no passarém en silenci, donchs son completament inexactes.

Diu l'articulista anonim que *hace años, cuando vino la Duse a Barcelona para trabajar en temporadas enteras, el público no supo apreciar la rareza de la joya, y pocas veces premió con abundante asistencia el trabajo único...* etc. Y més endavant, que *como justo castigo...* lo que deyam: que no més li veurém representar obras de mèrit molt relatiu.

Els *snoobs* de que parlavam se troban, per lo que's veu, en un dilema sense sortida: ó han de dir que la Duse es dolenta, ó han d'unir sos aplausos als del públich profà.

Seria tan gros dir lo primer, que no s'hi atreueixen; mes seria tan *deshonrós* fer ló segon, que no hi poden consentir. ¿Qué fer? ¿Oy que sembla que no hi hagi solució? Donchs n'hi ha, y senzillissima. Es la següent: LA DUSE NO HA SIGUT MAY COMPRESA PEL PÚBLICH DE BARCELONA.

Qu'aixó no es cert, tothom ho sab; mes ells se fan aqueixa ilusió, que satisfá sa vanitat y son afany de singularisarse. Y avuy per demá que la Duse vinguj *massa* per aquí, li descubrirán els amaneraments, dirán que no'ls fa'l pes, qu'ha perdut molt, qu'es ja, artísticament, tan carrinclona com qualsevol altra *estrella*... la Réjane, per exemple.

¿Qui hem dit? ¿La Réjane? Si: no dubtin que també la Réjane'ls hi resultaria *l্লাuna*, si gayre l'hagués aplaudida'l nostre públich, y per mica qu'ella s'hagués decantat á visitarnos sovint.

Sembla mentida que s'escriguin inexactituds com las qu'hem transcrit en castellá y tot *para mayor claridad*. Volém suposar que l'autor de tals manifestacions deu ésser algun *críticón* que tot just surt de la clòsca, algun barbamech ab pretensions de Taine, d'aquells que parlan de tot sense saber de res.

¿Que'l nostre públich durant la Quaresma y la Tardor del any 1890 no va omplir ben sovint els teatres hont actuava la Duse? Fugi d'aquí, senyor *Juanito*! Si es tot al revés de lo que vosté diu!

Ha de saber y entendre que la Duse fou l'idol del públich barceloní, qu'omplia'l teatre de Novetats y la aclamava ab verdader deliri. com no ho ha fet may ab la Sarah Bernhardt, ab en Coquelin ni ab el mateix Novelli, y més recentment ab la Mariani, en Paladini y la Réjane. Y tant era aixís, que la Duse, contentissima, prometé tornar tan aviat com li fos possible, y efectivament, pel septembre del mateix any torná á Barcelona, donant vint y cinch funcions al Principal, las que, en sa major part, li proporcionaren plens á vessar y ovacions continuas y delirants. Preguntihu á n'en Santiago Rusiñol, á n'en Clarassó, á l'Urgell, á n'en Guimerá, (y si pogués ser al malaguanyat Yxart), y veurá com ells s'explican del mateix modo que nosaltres, entusiasmats al sol recort d'aquellas nits triomfals.

Peró, ara que hi pensém! Si vosté alashoras encara devia passar els *cartels*, ó bé cercava nius per algún reconot de montanya!

Convé pesar-lo bé'l grau de veritat dels fets, avans d'esbombarlos en lletras de motllo, y no anar tan á la *babalá* fent de profeta d'una estrella del art incompresa en una ciutat tó justament plena d'antichs adoradors de son talent dramátich. D'aixó se'n diu *trop de zèle*, y en l'idioma que vosté usa *planxa*, ó bé PEDANTERIA. ¿Sab? Es com si anés á predicar el Mahometisme á la Meca.

Lo mateix qu'alló que diu de *La Gioconda*, d'en D'Annunzio, qu'es una *novedad pasada de moda*. Vaja, francament, aixó si qu'es una etzegallada. ¿Vol dir que ja l'ha llegida? Y si ho ha fet, (qu'he dubiém, perque vostés, per regla general, de lo que més parlan es de lo que desconeixen en absolut) ¿vol dir que ja té prous anys y personalitat literaria suficient per atrevir-se á fer brometa ab un'obra del gran poeta italiá?

Y alló que fa avinent als empresaris barcelonins sobres el *sublime aspecto que la Duse da á la «Cleopatra»*? Oh, y ab la serietat que'ls hi pregunta si'n saben res! Si, senyor; ja li vam veure fer aquí á Barcelona l'any 90, y per cert que'ns va agradar d'alló més. Quina llástima que vosté no hi fos! Tractantse d'en Shakespeare y la Duse, no deviam arribar á capirho tot, y vosté'ns ho havia de descobrir, ens havia de *dar luz*, ab aquells articles tan endemoniats en que hi engipona la *ética*, la *filosofia sintética*, la *realidad*, la *simbolización* y la *razón de la sinrazón*... que per forza s'ha de ser molt sabi ó s'ha de venir del hort per escriure tot alló. Animis, donchs; vegi si la Duse li fa las sevas obras predilectas, y després ja'ns en dirá alguna cosa.

Ara en serio: convé que'ls amichs Utrillo y Marquina li fassin donar una mirada, á fi de que no torni á posar en ridicul un periódich del carácter del *Pèl & Ploma*.

Y per avuy, ja n'hi ha prou.

Ha mort en la seva torre de Sant Boy del Llobregat el distingit escultor don Andréu Aléu, autor de la hermosa estatua de Sant Jordi que hi ha á la fatxada de nostra Diputació.

El senyor Aléu, encara que mestre de Llotja, s'conservava jove d'enteniment, acceptava las evolucions del art tal com venian, quan eran bonas, y lluny d'entrebancar la marxa progressiva cap á ideals nous, ben diferents dels qu'eran de moda en lo temps de sos triomfs, disfrutava alentant als joves, encoratjantlos, un xich sorprés pels esforços qu'ell comprenia y admirava.

Actualment s'está *passant bugada* del seu grupo. Aquesta es una mania purament barcelonina, de terra de burgesos. Aixís com en altres llochs esperan que las estatuas s'hermosejin ab la sagrada patina del temps, aquí encara no han passat vint anys de la seva colocació que ja fan desaparèixe la rica é inesperada munió de tons que'l temps pacientment hi acumula. Un marbre, ben blanch! Un bronze, ben lluhent! ¿Qué dirian els florentins, si'ls hi netegessin las figuras de la *logia dei lanzi*?

El senyor Aléu no l'haurá vist rentada la seva obra, y haurá mort ab el recort d'aquell comensament de patina que la ennoblía.

Nosaltres, qu'admirém més la *joventut* (valgui aquí la expressió) en un vell qu'en un jove, doném sincerament el pesam á la seva familia, y preguém porque Deu l'aculli en sa gloria.

Hem llegit en un dels diaris d'aquesta ciutat un telégrama de San Sebastián que diu que'l Colegi d'Advocats, en Junta magna, rebutjà la proposició del Colegi d'aquí sobre l'us de la llengua regional en los judicis criminosos. Ens ho pensavam, y aixó pot haver ensenyat als que per qüestió d'oportunisme *obligaren* á que la proposició no fos ni carn ni peix.

De tots modos doném el pesam al Colegi de San Sebastián, puig sobreposa'ls interessos del caciquisme á altres molt superiors, y felicitém als dotze individus de la minoria que tingueren sentit comú.

Veurán com la major part dels demés Collegis farán lo mateix.

Hem rebut la primera serie de tarjetas postals catalanistas publicadas pel reputat dibuixant senyor Garcia, qu'ha passat molts anys il·lustrant obras històriques pera'ls primers editors de París.

Aquestas tarjetas formarán una verdadera galeria de catalans il·lustres. En la primera serie hi figuran el rey en Jaume'l Conqueridor, el príncep de Viana, Mossén Borra, Mossén Joan Fivaller y en Pau Claris, estant els dits personatges presentats ab la major propietat històrica.

No dubtém que'l públich amant de las glòrias de Catalunya apreciarà las ditas tarjetas en son just mèrit, y qu'aviat arribarán á generalisarse. Donarém compte en temps oportú de l'aparició de la segona serie.

Ahir va inaugurarse l'establiment que baix el títol de «Llibreria Artístich-Científich-Industrial» han establert els senyors Joan Bta. Pons y C.^a en comandita, al carrer de Pelayo, núm. 46. hont s'hi expenen articles de dibuix, pintura, escriptori y fotografia.

Presenta'l nou local molt agradable aspecte, essent d'alabar el bon gust que s'hi troba tant en conjunt com en detalls, per lo que felicitém á son director senyor Pons y als qu'hagin contribuït á muntar aqueix establiment de cultura.

L'Academia central de preparació pera l'ingrés en la Escola d'enginyers industrials

ens ha enviat el primer quadern de son *Concurso Científico*, propositantse publicar els subsegüents números el dia ultim de cada un dels mesos que constituïeixen el curs académich.

Com ja diguerem fa algunas setmanas, ha quedat complertament agotat el número primer de JOVENTUT, essentnos impossible complaure á las personas que'n sollicitan exemplars.

Torném á advertir que'ns proposém ferne una nova tirada (cap á últims d'any), y entre tant mantením oberta la llista dels senyors que sollicitan dit número pera completar sas colleccions.

SETMANARI CATALANISTA

Els treballs se publican baix la exclussiva responsabilitat de sos autors.

No's tornan els originals.

Se donará compte de las obras rebudas en aquesta redacció, y de las qu'ho mereixin se'n farà crítica.

PREUS DE SUSCRIPCIÓ

Catalunya: Trimestre, 1,50 pessetas; un any, 6 pessetas.

Reste d'Espanya: Mitj any, 4 pessetas; un any, 7 pessetas.

Estranger: Un any, 8 pessetas.

Número corrent, 10 céntims; atrassat, 25 céntims.